

ЩЕ РАЗ ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ

Олеся Стасюк

Проблема втрат української нації під час Голодомору-геноциду 1932–1933 років наукою досі не вирішена. Попри те, що в українській діаспорі на підставі документів іноземних дипломатів і наукових розвідок окремих науковців кількість жертв називалася від 7 до 10 млн осіб, частина вчених, спираючись на московські архіви, обстоює цифру 3,5–3,9 млн.

Водночас українські історики вже ввели до наукового обігу нововиявлені архівні документи, які дають підстави стверджувати про значно більшу кількість жертв. Ідеться, зокрема, про матеріали сільського перепису другої половини 1931 року, де зазначено загальну кількість населення в розрізі всіх районів УСРР. Ця кількість станом на 1 січня 1932 року була оприлюднена Управлінням справами Ради народних комісарів УСРР в Довідниках з основних статистично-економічних показників господарства районів усіх областей: 25 553,0 тис. селян, при загальній кількості населення України 32 680,7 тис.

З метою обговорення проблеми втрат 4 жовтня 2016 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації», співорганізаторами якої стали Національний музей «Меморіал жертв Голодомору», Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Громадський комітет із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 років в Україні, Асоціація дослідників голодоморів в Україні, Всеукраїнське товариство «Меморіал» імені В. Стуса та Фондація Українського Голодомору-геноциду (Чикаго, США).

На трьох пленарних засіданнях конференції виступило 33 дослідники, які представили різні аспекти втрат української нації від злочину-геноциду (прямі демографічні, культурні, духовні, ментальні), і не тільки на теренах УСРР, а й у місцях компактного проживання поза її межами, зокрема на Кубані, у Центрально-Чорноземній області, Поволжі та Казахстані.

Реальній оцінці демографічних втрат УСРР у 1932–1933 роках на підставі згаданих архівних документів була присвячена доповідь професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Сергійчука. Він, зокрема, наголосив на некоректності підрахунків експертів Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. Птухи НАН України, які наполягають на остаточності оприлюднених ними результатів — 3 942,5 тис. жертв Голодомору. Сумніви насамперед викликають використані ними за основу базові дані, узяті з матеріалів сфальсифікованих Всесоюзних переписів 1937 і 1939 років. Відправна цифра населення УСРР станом на 1 січня 1932 року в кількості 31,7 млн осіб також не корелюється з опублікованою в статистично-економічних збірниках і є меншою майже на 1 млн. Згідно з підрахунками доповідача, реальні втрати становлять по УСРР щонайменше 7 млн осіб, а за її межами — 3 млн.

До аналогічного висновку дійшов і провідний науковий співробітник Інституту історії НАН України, доктор історичних наук В. Марочко, якому свого часу вдалося опрацювати документи «Особой папки» Кремля. Спираючись на них і на документи з архівів України, він оприлюднив цифру втрат в УСРР — 7,4 млн осіб.

Таку саму цифру, незалежно від українських дослідників, озвучив у своїй доповіді Голова

Фундації Українського Вільного Університету, доктор права А. Лозинський (Нью-Йорк).

Відомий правник-міжнародник, доктор юридичних наук В. Василенко також критично поставився до методики підрахунку жертв Голодомору-геноциду, що використав Інститут демографії. А заступник директора Інституту українознавства МОН України, доктор історичних наук А. Зінченко ствердив, що продовольча політика більшовицького режиму із самого початку була спрямована на знищення українства, наголосивши на його окупаційному характері.

Учасники конференції мали можливість спілкуватися з професором Євразійського національного університету імені Л. Гумільова З. Кабульдиновим (Астана, Казахстан). Розповідаючи про голод казахів, він інформував і про Голодомор українців у Казахстані.

У резолюції конференції зазначається, зокрема, вважати базові дані, які використовує Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. Птухи НАН України при підрахунку жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 років некоректними. Натомість рекомендується послуговуватися показниками кількості населення станом на 1 січня 1932 року, одержаними за матеріалами Всесоюзного сільського перепису

1931 року, та враховувати нововиявлені архівні документи щодо Всесоюзних переписів 1937 та 1939 років.

Учасники конференції також звертаються до СБУ з пропозицією продовжити розслідування за фактом вчинення в Україні в 1932–1933 роках злочину-геноциду для встановлення його безпосередніх виконавців і з'ясування наслідків Голодомору.

Конференція рекомендувала: науково встановлені на сьогодні втрати від Голодомору 1932–1933 років становлять в УСРР щонайменше 7 млн і за її межами — щонайменше 3 млн. Тому освітнім закладам, музейним установам, ЗМІ, дипломатичному корпусу рекомендується вживати показник кількості втрат українців від цього злочину — 7 млн в Україні та 3 млн на Кубані, у Центрально-Чорноземній області, Поволжі та Казахстані.

Слід додати: спроби прихильників кількості жертв Голодомору-геноциду в 3,9 млн утвердити дану цифру на скликаній ними спеціальній конференції не увінчалися успіхом. Аргументи професорів В. Сергійчука і В. Марочка, які виступили на ній, змусили організаторів погодитися на створення спеціальної групи науковців під егідою Українського інституту національної пам'яті для встановлення істини.